

KLIC TRIGLAVA

IZ VSEBINE:

- NAJTEŽJI PROBLEM KOROŠKIH SLOVENCEV
- SLOVENCI IMAMO TRETJEGA ŠKOFA
- VELIKONJEVA LITERARNA NAGRADA
- 15. OKTOBRA BRITANSKE VOLITVE
- TITO, DJILAS IN AMERIKANCI

304

SEPTEMBER 1964

KLIC TRIGLAVA

Uredništvo: 76 GRAEME ROAD ENFIELD MIDDX Tel.: ENField 5097

Uprava: BM / TRIGLAV LONDON W.C.1.

KLIC TRIGLAVA je politično neodvisen list, ki izhaja enkrat na mesec. Izdaja ga *SLOVENSKA PRAVDA*, združenje svobodnih in demokratičnih Slovencev. Njeno mnenje predstavljajo le članki, ki so podpisani od izvršnega odbora. Urednik: Dušan Pleničar.

Enoletna naročnina:

Anglija: 1.4.0	Avstrija: 40.-	Kanada: 3.50 (\$ 7.00)
Argentina: 300.- (700.-)	Finska: 10.-	Nemčija: 13.-
Avstralija: 1.10.0 (£A 3)	Francija: 12.-	Švedska: 15.-
	Italija: 2000.-	U.S.A.: 3.50 (\$ 7.00)

Naročnina za letalsko dostavo je navedena v oklepajih.

Poverjeniki:

Avstralija: Pavla Miladinović, 12 Oxford Road, Ingleburn, N.S.W.

Južna Amerika: Boris Kresnik, 1346 Calle Mariano Acosta, Mar del Plata
Buenos Aires z okolico: Franc Oblak, Mendoza 5663, Buenos Aires

Sev. Amerika: Tine Kremžar, 11047 - 110 St., Edmonton, Alta., Kanada

Skandinavija: Jože Rozman, Hämeentie 156 a 5, Helsinki, Finska

LONDON, 19. SEPTEMBRA 1964.

LETO XVII. ŠTEV. 304.

V NOVO ŠOLSKO LETO

Vrata šol se v septembru spet odpirajo. Tudi na slovenskem Koroškem, kjer je to vprašanje izrednega pomena za obstoj slovenske manjšine. Slovenska gimnazija stopa kot osemletna ustanova v svoje tretje leto; lani je bilo vpisanih 41 dijakov več (322) kot pa leto dni prej (281), kar je za koroške razmere pomemben uspeh. Če izvzamemo lastno poslopje, ki bi ga gimnazija tako zelo potrebovala, je vprašanje vzgajanja slovenske inteligence več ali manj načelno rešeno. Obstoja pa drug, hujši problem, od katerega ni na dolgo dobo odvisna samo slovenska gimnazija ampak je odvisen obstoj same manjšine. Slovenska inteligenca ne bo namreč nič pomenila, če ne bo naroda, ki bi govoril in čutil slovenski.

Ta problem so slovenske osnovne šole, brez katerih slovenska gimnazija nič ne pomeni in česar se avstrijski šoviniisti dobro zavedajo. Zato so leta 1958. do segli tisto zloglasno odredbo, ki ima zdaj zakonsko moč, da je treba otroke s posebno izjavo staršev prijaviti v dvojezične šole. Prej tega ni bilo. V teh šolah je celotni šolski pouk v prvih treh stopnjah v približno enakem obsegu nemški in slovenski, dočim je pozneje samo nemški, vendar pa se slovenščina poučuje štiri ure tedensko. V nemških šolah je seveda ves pouk v nemščini, dasi se - vsaj teoretično - tudi tam poučuje slovenščina, toda spet na izraženo željo roditeljev.

Posledica te zloglasne uredbe je bila porazna, saj je število dvojezičnih učencev v kratkem padlo od nekako 9800 na 1500. Pri tem si lahko predstavljamo, kakšnih pritiskov in ustrahovanj so bili deležni tisti starši, ki so se morali odločati za eno ali drugo šolo. Ko avstrijski šoviniisti že niso mogli preprečiti ustanovitve gimnazije, ki jo je narekovala mirovna pogodba, so se spravili na korenino in v osnovni šoli podminirali vso slovensko šolsko vzgojo.

Seveda tudi dvojezične šole niso na višku, saj nimajo niti enotnega učnega načrta in je bilo tako predvsem od učitelja odvisno, kako je dvojezični pouk potekal. Toda s postavitvijo novega šolskega nadzornika za te šole g. Rudija Vovka (KT 303), obstoja možnost, da bo končno tudi ta nedostatek rešen. Toda osnovno vprašanje, obvezno prijavljanje, bo še vedno ogrožalo slovensko manjšino.

Ob vsem tem je zanimivo, kako so si prvi maturanti slovenske gimnazije izbirali svoje poklice. Kot je razvidno iz zadnjega šolskega poročila, študirajo 3 pravo, dva bosta zdravnika, dva sta vpisana na filozofiji, po eden pa študira trgovsko stroko, tehniko, tečaj za tolmača, kemijo in teologijo (ali nima pri tem svoje prste vmes generalni vikar Kadras?). Čestitati pa je treba tisti petorici, ki se je odločila za - učiteljski poklic!

TEGA SMO SAMI KRIVI

Južnoslovanska demokratska zveza za Vel. Britanijo je izdala prvo številko svojega 'Information Bulletina' v angleščini, Študijski center za jugoslovanske zadeve v Londonu pa je končno s hudo zamudo objavil 4. številko svoje 'Review'.

Ne da bi se to pot spuščali v vsebino ene ali druge publikacije, je treba poudariti, da je politično delo te vrste v načelu zelo potrebno in da je škoda, da ni mnogo bolj pogosto in redno. Prvi tak poskus v naši povojni emigraciji je bil že storjen leta 1945 z ebolskim 'Yugoslav Heraldom', ki je v tistih časih vsak mesec izpolnjeval občutno praznino, ko na Zapadu ni bilo dovolj informacij, kaj se je dogajalo v Jugoslaviji. Številna pisma zapadnih urednikov in časnikarjev so pričala, kako dobrodošla jim je bila Heraldova snov. Zaradi selilnih in finančnih težav je sicer Yugoslav Herald leta 1947 prenehal izhajati, toda pozneje so bili drugje storjeni novi poskusi, od katerih je gornji Bulletin najnovejšega izvora.

Ko so se odprle meje Jugoslavije, se je začelo širiti v emigraciji mnenje, da je zdaj tako delo nepotrebno, ker da je vendar Jugoslavija odprta knjiga vsakomur in da časnikarji lahko nemoteno poročajo svojim časopisom na zapadu. Zagovorniki te teze so bitko izgubili, kajti ti dopisniki so ali niso tam, kjer bi po našem mnenju morali biti; znajo ali ne znajo jezik, ki bi ga morali znati; poročajo ali ne poročajo, kar bi po našem mnenju morali poročati; vidijo ali ne vidijo, kar bi po našem mnenju morali videti. Kdor tega ne verjame, naj samo pogleda v resni britanski tisk in nam poišče, koliko je ta pisal o zadnji aferi ob ukinjvi 'Perspektiv'. Dosti bolje tudi ni bilo v Ameriki niti ne v Evropi. Ni lahko odkriti, zakaj je bil odmev tako šibak; sodimo, da je bilo pomanjkanje pravih in izvirnih informacij eden glavnih razlogov. Vsaka vest namreč na zapadu ni že zato zanimiva, ker je zanimiva nam, zlasti še, če ji jugoslovanski uradni viri manjšajo vrednost. Toda če je taka vest prikazana hitro, pravilno in predvsem v pravi perspektivi, s točnim ozadjem, pa bo gotovo zanimiva tudi na Zapadu, saj ni toliko ideologija kot predvsem vest tista, na kateri sloni ves zapadni žurnalizem. In takih vesti ni iz Jugoslavije! Nihče nas ne bo prepričal, da zapadni tisk vodi neko posebno načrtno politiko pristranosti do Jugoslavije. To ne drži, odnosno, treba je dodati, da taka politika ni načrtna, ampak je le posledica, ker je slišati v glavnem samo en glas - glas jugoslovanskih komunistov. Vse kar pa je v emigraciji proti tem komunistom, pa molči, se prepira med seboj, je ljubosumno drug na drugega in vsak voditeljček uživa kot petelin na gnoju, boječ se za svojo namišljeno veličino in položaj.

Razdeljene delovne sile, pomanjkanje informacijskega centra, neekonomično trošenje sreustev in nazadnje pomanjkanje političnega foruma za celotno demokratično emigracijo iz Jugoslavije so edini in odločilni vzroki, da zapadna sodba o Jugoslaviji ni objektivna. Na dolgo dobo pa to ne škoduje samo Zapadu in nam emigrantom, ampak seveda tudi rojakom v domovini, pa tudi samemu režimu, ker v napačnih utvarah plava v oblakih ter skače iz napake v napako, saj ni objektivnega foruma, ki bi ga klical na odgovor - in tak forum more biti v da njih okoliščinah samo svetovno javno mnenje. Mi to dejstvo vseskozi podcenjujemo, ker se premalo zavedamo, kako strašno občutljivi so komunisti - in jugo-

slovanski menda v tem prednjačijo! - kadar zadeneš ob njihovo moralo, njihovo sposobnost, njihov ponos. Svet je majhen in kar se danes piše v Londonu, Parizu ali New Yorku, bodo jutri brali v Afriki, Aziji in Latinski Ameriki.

Tako je jasno, da velik del krivde zadene nas same. Dokler ne napravimo v lastni hiši red, ne moremo pričakovati kaj drugega, česar smo zdaj deležni.

TIHO NAJ BI BIL !

Titovo vtikanje v zunanjo politiko je včasih otročje. Kot pravijo na Brionih, se "Stari" ne more več poglobiti v domače probleme, katerih je sicer na pretek, a so preveč zamotani, da bi ga zanimali odnosno da bi jim bil kos. Pač pa se zanima za zunanjo politiko in vsake toliko kot z Olimpa izreka sodbe o zadevah, ki se Jugoslavije neposredno prav nič ne tičejo, posredno pa le toliko kot vsakega zemljana. Z več pravice kot on z Brionov vzvišeno obsoja Amerikance in Turke za napade na Vietnam in Ciper (gl. poročila v avgustovskem KT), ga mi iz Londona obsodimo, da se je slabo poučil in da ne ve, o čem govori.

Kar zadeva Amerikance je sicer mogoče govoriti o napadu velike sile na malo deželo. A še tega ni mogoče preveč naglašati, ker je mali Vietnam le lutka velike Kitajske. Brez re v ozadju - torpedni čolni ne bi napadli ameriških rušilcev. Brez kitajske podpore tudi Severni Vietnam ne bi podpiral Vietkong v Južnem Vietnamu. In če ne bi bilo te kitajsko-komunistične nevarnosti, se ZDA gotovo ne bi vpletale v jugovzhodno azijsko področje. Vzvišeni sodnik na Brionih naj torej obsodi Kitajsko, če si upa.

Tudi na Cipru ne loči med vzrokom in posledico. Ker ga pomanjkljiva poročila v jugoslovanskih časopisih ne bodo bolje obvestila, zapadnemu tisku pa ne bo verjel, naj se obrne na U Thanta in ga zaprosi za nepristransko poročilo. Zvedel bo, da so se Grki že dolgo pripravljali na boj, da so dobili mnogo orožja in o preme, da so Grki prvi napadli turške vasi in da so preprečili posredovanje čet ZN. Šele potem so neusmiljeno udarila turška letala. Svojega poslanika na Cipru pa naj vpraša in bo zvedel, da si ciprski Grki pod "rešitvijo ciprskega vprašanja brez tujega vmešavanja" predstavljajo pokolj in podjarmljenje turške manjšine na otoku; popolnoma pa jim je vseeno, če povzroče tretjo svetovno vojno.

Ciprska ustavna vprašanja se nas ne tičejo, tiče pa se nas svetovni mir, katerega ogroža strahotna neodgovornost ciprskih voditeljev. Če bi hotel biti Tito dosleden in zares prispevati k miru, bi moral jasno in odločno obsoditi vse napade, grške prav tako kakor turške. Tako pa le neodgovorno priliva olja na ogenj!

SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA

Primer s 'Perspektivami' je nazorno pokazal, kako je z našo kulturo doma. Ob tem dejstvu je zato poslanstvo "Slovenske kulturne akcije", katere apel objavljamo na drugem mestu, tem večje in nača podpora njej tem nujnejša.

Slišali smo prigovore proti kvaliteti nekaterih SKA publikacij, a pristaviti je treba, da tudi v vodstvu Akcije niso povsem zadovoljni. Toda čudežev brez široke podpore ne morejo delati, kot tudi pisatelji - utrujeni od tovarniškega ali pisarniškega dela - ne morejo dati od sebe najboljše. Zato literarne nagrade!

Apel Slovenske kulturne akcije toplo priporočamo. Naročila in darila je treba poslati na Slov. kulturno akcijo, Ramon Falcon 4158, Buenos Aires.

UREDNIŠTVO

Slovenski škof prihaja v Koper

Slovence zastopajo na tretjem zasedanju 2. vatikanskega koncila, ki se je pričelo minuli torek, 15. septembra, trije škofje: ljubljanski nadškof, mariborski škof in Msgr. Dr. Janez Jenko, novi škof koprške apostolske administrature. Dober teden prej, 6. septembra, je bil posvečen za škofa v romarski cerkvi v Logu pri Vipavi, ki je največja cerkev njegove škofije.

Dr. Jenkova predhodnika na Primorskem sta bila pokojni Dr. Toroš in Msgr. Kjuder; prvi je opravljal posle administratorja na Goriškem, drugi pa v glavnem na Krasu in v Istri. Ta delitev administrature, pod katero so bili vsi cerkveni predeli, ki so nekoč spadali pod italijanske škofije, pa so z italijansko mirovno pogodbo in tržaškim sporazumom prišli pod Italijo, se je izkazala tako v versko-cerkvenem kot upravnem in tudi političnem anahronizmu. Zato so že nekaj časa sem predlagali vrnitev v zgodovino in vzpostavitev koprške škofije, v kateri naj bi bili združeni vsi verniki, ki so bili doslej dolga leta dejansko brez pravega nadpastirja. Po 136 letih se koprška škofija obnavlja, sicer trenutno še kot apostolska administratura, toda že z lastnim škofom.

Nastanek te škofije sega daleč v zgodovino. Tja v leto 524., ko je bil Nazarij, poznejši svetnik in zavetnik koprškega mesta postavljen za prvega škofa. Toda s smrtjo škofa Bonifacija da Ponte 1810., je ostal sedež prazen in 30. junija 1828 je Leon XII. pridružil Koper tržaški škofiji. Značilno je, da je tedaj v Trstu stoloval poslednji italijanski škof Anton Leonardis. Po njegovi smrti se je Vatikan odločil, da bo zaradi pretežne slovanske večine tržaško(koprške) škofije postavljale slovenske ali hrvatske škofo (izjema je bil zaradi dunajskega pritiska le nemški škof Nagel). Pozabiti tudi ne gre, da je v tistih časih stoloval v Ljubljani veliki Anton Alojzij Wolf (škof 1824-1859), ki je brez dvoma s svojim vplivom pripomogel, da je Trst vse do leta 1919 (z gornjo izjemo) dobival škofo slovanske krvi.

Msgr. Dr. Jenka poznam iz gimnazijskih let, ko mi je bil v Št. Vidu prefekt. Kljub strogosti je izražal neko notranjo toplino, ki je pa mladi fantje takrat nismo znali dovolj izkoristiti. Poznali smo ga kot moža dela, reda in molitve. Pravičnega moža, pri katerem smo redno našli razumevanje za pametne reči in tudi pravično razsodbo. Zdaj je star 54 let, po rodu je pa Gorenjec.

Ni me začudilo, da ga je v času vojne nadškof Dr. Ujčić poklical k sebi v Beograd. Tam sem ga neko nedeljsko jutro po maši srečal drugič. Sposobni in podjetni begunski duhovnik je tedaj gotovo več koristil v Beogradu kot pa bi kje zunaj, dasi je bilo življenje v prestolici daleč težje kot pa na deželi. In tudi bolj nevarno. Njegovo povišanje v generalnega vikarja je bil logičen korak naprej.

Z ustanovitvijo koprške administrature in nato škofije bo tako tudi končno urejeno cerkveno vprašanje naše Primorske, vprašanje, ki je naše komuniste v njihovi pretirani občutljivosti dražilo in nekajkrat povzročilo izgovor za hudo nerazporejenost do Cerkve, češ, če je bila vojna zmagovito končana in meje s pogodbo določene, kaj je še treba čakati in odlagati ureditev tega vprašanja, ki godi samo laškemu šovinistu. Nemogoče jim je bilo dopovedati, da so s svojim nekulturnim in neciviliziranim početjem prva leta po vojni sami zakrivili, da se je

vprašanje kompliciralo. Ko so se razmere izboljšale, sta papeža Janez in Pavel razumela nasvet pokojnega nadškofa Vovka, pomagal pa je verjetno tudi jugoslovanski ambasador v Rimu Vejvoda, ki pri sv. Stolicy ni ravno slabo zapisan. Tako je zdaj vprašanje načelno rešeno in čaka samo še administrativnega ukrepa, da ob skupnem škofu pride do skupne administrature in škofije.

P.

SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA:

OB JUBILEJU

Pred desetimi leti se je skupina slovenskih kulturnih delavcev in intelektualcev v Buenos Airesu odločila ustanoviti kulturno ustanovo, ki bi skrbela za načrtno književno in znanstveno delo v zamejstvu. Emigracija je namreč odvedla v svet veliko število kulturnih delavcev, ki so se razmestili po vsem svetu. Šli so v tujino, ker niso hoteli podleči totalitarni diktaturi v domovini, v zamejstvu pa so se ovedli, da nas bo zlasti kulturno delo ohranilo za bodoči pravilni razmah slovenstva v novi svobodi. Ohraniti se in pripraviti se za ta čas - to je bil cilj nove ustanove.

Brž po letu 1945 so se mnogi pisatelji in pesniki trudili, kako bi zgradili ognjišče, kjer bi mogli nadaljevati s svojim delom in bi uresničevali svoje zamisli. Že v letu 1950 je bila v Buenos Airesu ustanovljena revija VREDNOTE, ki je potem izhajala kot revija eno leto, nato pa postala letni zbornik literarnih in znanstvenih prispevkov. 'Vrednote' je že izdajalo Delovno občestvo za slovenski katoliški institut, ki je bilo ustanovljeno še v Ljubljani. Revija in skupina okoli nje se je zvarila iz samih ustvarjajcev, pesniki in pisatelji so sami vzeli v roke svojo revijo in ustanovo. V februarju 1954 pa je prišlo do prvih sestankov sodelavcev 'Vrednot' in drugih skupin: ustanovljena je bila "Slovenska kulturna akcija" in v njenem vodstvu so bili sami ustvarjajci, kar je bilo verjetno prvič v slovenski zgodovini, kjer je bila kultura pogosto odvisna od gibanj ali podjetij, ki so kulturno delo podpirali ali opravljali samo kot mecen ali nadzorniki z več ali manj prikritimi postranskimi nameni.

SKA je po prvih težavah naletela na zelo lep sprejem. Založba Slov. kulturne akcije je izdelala program za vsakoletne knjižne izdaje, ustanovljena je bila revija MEDDOBJE, ki je postala kmalu osrednje glasilo slovenskih kulturnih delavcev v zamejstvu, skupnost okoli SKA pa je povezoval GLAS, ki je sproti obveščal o namenih in izdajah SKA ter skušal ohraniti kulturno informiranost naročnikov in prijateljev Akcije na višini. Že v prvem letu obstoja so se začeli tedenski kulturni večeri, ki so se zasedrali s toliko veljavo, da so postali zdaj že močna tradicija med vsemi Slovenci v Buenos Airesu. Že po prvem letu obstoja je SKA po dobroti mecenar mogla razpisati literarne nagrade, ki so bile potem podeljevane skozi tri leta, za leto 1964 pa je še drug mecen daroval 100.000 pesov, da je mogla za dvajsetletnico smrti pisatelja Narteja Velikonje, mučenca komunistične justice v letu 1945, razpisati Velikonjevo literarno nagrado in sicer prvo nagrado v višini 60.000 pesov in drugo 40.000 pesov. Podrobnosti bodo še objavljene, le rokopisi morajo biti pripravljeni za žirijo do konca oktobra 1965, nagrada pa bo razglašena o božiču 1965.

Dosedaj je SKA izdala 55 knjig in publikacij, priredila celo vrsto umetnost-

nih razstav in glasbenih koncertov ter so člani gledališkega odseka uprizorili več del iz svetovnega repertoarja (Claudel, Elliot, Sartre, Fabbri), pa tudi nova dela slovenskih avtorjev so šla čez oder (Branko Rozman, Marijan Wilenpart). Deset let dela SKA je potrdilo pravilnost gledanja vseh, ki so se ob ustanavljanju zbirali okoli nje in podčrtali, da nas bo kulturno delo v zamejstvu reševalo če bo prežeto s pravo kupo idealizma in bo zrcalo našega optimizma pri presoji vsega bodočega, kar klije in raste iz ljubezni do slovenstva in njegovega zdravega razmaha v bodočnosti svobode. Mnogi so že sodili o delu SKA, marsikod se je podčrtavalo, da je uspeh svojevrsten "čudež"; bilo pa je le potrdilo sil in sposobnosti vseh sodelujočih, ki so vse, kar so ustvarili, dali iz najglobljih klic ljubezni do slovenstva.

Kdor dela pošteno in zvesto za svoj narod, danes ne dela samo za lepšo bodočnost svojega doma in domovine, ampak razteza peruti svojih poletov že nad ves svet: služi vsemu človeštvu, rešuje z drugimi hkrati ves svet.

"Svet se je zmanjšal - navzočnost slovenstva v svetu pa se je povečala", bo geslo jubilejne prireditve SKA dne 3. oktobra 1964 v Buenos Airesu, ko se bo ju bilej javno proslavil. SKA zavestno sledi tej smeri, opravljeno delo je stalen in neizbrisen dokaz, hkrati pa opozorilo in vabilo vsem rojakom, da naj jo podpro. Najlepša podpora je pač ta, da se na njene publikacije naroče in tako zavestno vključijo v krog vseh tistih, ki vedo, da noben totalitarizem ali monopol ne more zatreti v molk duha slovenske ustvarjalnosti.

Vse to terja mnogo žrtev - in člani SKA (nekateri kot odborniki uprave SKA že deset let upravljajo vse delo brez sleherne nagrade) se novih žrtev ne boje. Pač pa potrebuje ustanova podpor, ker ima na programu razširjenje svojih območij in izpopolnitev raznih zamisli. SKA je v ta namen za jubilejno leto razpisala jubilejno zbirko; jubilejni dar znaša v Argentini 2000 pesov, v inozemstvu pa 20 dolarjev in bodo darovavci ob koncu jubilejnega leta prejeli lepo umetnostno darilo s posebnim imenskim posvetilom.

POPRAVEK: Sodelavec g. L. Detela je v junijski številki poročal o ukinitvi revije 'Perspektive' ter o dogodkih na predstavi "Toplih gred". Bralci so mogli pozneje ugotoviti neskladnost tega prvega poročila s poznejšimi, ker je policija izpustila Veljka Rusa že po nekaj urah, Tomaža Šalamuna po nekaj dneh, a v zaporu so pridržali samo Jožeta Pučnika. Prva vest je bila priobčena, kakor je prišla iz Ljubljane.

"BLODNJAK"

je naslov zbirke krajših novel, ki jih v kratkem izda Lev Detela v samoizdaji. Knjigo, ki je avtorjev prvenec, bo mogoče naročiti tudi preko KT.

Prvi kritiki so izredno ugodno ocenili I. del spominov Rude Jurčeca, nekdanjega urednika 'Slovenca' in predsednika Slovenske kulturne akcije:

SKOZI LUČI IN SENCE

SLOVENSKE BOŽIČNE KARTE

Ducat 6-8 motivov: 8/3 odn. \$ 1.25 pri

PICA PRINT

76 Graeme Rd, Enfield, Middx., England

Broširana knjiga stane 400 pesov, vezana pa 500 pesov; \$ 3.50 (4.50); DM 14 (18); NF 16 (20); Lit 2000 (2500); Sch 85 (110).

Knjigo je mogoče nabaviti preko vseh razpečevalcev slovenskih knjig.

KDO BO BRITANSKI PREDSEDNIK VLADE?

Oktobra meseca bodo v Veliki Britaniji parlamentarne volitve. Te morajo biti najpozneje vsakih pet let, toda volilni dan izbere po lastni želji in z ozirom na oceno političnega položaja predsednik vlade. Sir Alec Douglas-Home bi lahko, a ko bi hotel, razpisal volitve že zdavnaj, celo lani, toda tedaj je bila popularnost vladajoče Konservativne stranke na nižji stopnji kot pa je to želel Sir Alec. Volitve bi se lahko vršile tudi letos junija, kot so mnogi pričakovali, toda tedaj so razne "opinion polls" (privatne organizacije za oceno javnega mnenja) objavljale številke, ki so kazale na večjo popularnost Laburistične stranke kot pa Konservativne. Vsekakor pa so tudi brez tega Sir Alec in vodilne osebnosti Konservativne stranke znali oceniti politični položaj in izglede svoje stranke, da bi dobila večino poslanskih mest v novem parlamentu.

Že nekaj tednov sem prinašajo mnogi britanski časopisi podatke, ki kažejo, da raste popularnost konservativcev, dočim se laburistične možnosti na zmago manjšajo. Številne stavnice sprejemajo stave in nedavno so stavili na 6:4 za konservativce in 2:1 za laburiste.

Vse stranke so izdale svoje volilne manifeste in v kratkem bo volilna kampanja v polnem teku. Vendar pa obstoja velika verjetnost, da bodo po 13 letih konservativne vlade zmagali laburisti, na čelu s Haroldom Wilsonom, t. j. da bodo dosegli parlamentarno večino in sestavili laburistično vlado.

Velika Britanija ima dve glavni politični stranki: konservativno in laburistično, ter tretjo malo Liberalno stranko, ki ima nekaj poslancev v parlamentu. Obstoj še nekaj manjših strank, ki že dolgo časa nimajo (komunistična) ali pa nikoli niso imele svojih poslancev v parlamentu (nacionalne škotske in velške). Liberalna je bila vse do prve svetovne vojne ena od dveh glavnih strank, toda v ko likor se je laburistična stranka krepila, toliko se je liberalna slabila. Danes se smatra, da so ljudje, ki bi se nekoč najahali na levem krilu Liberalne stranke, zdaj na desnem krilu Laburistične, dočim so tisti, ki bi bili kdaj na desnem krilu Liberalne stranke zdaj na levem krilu Konservativne. Center Liberalne stranke, ki je še ostal, dominira družina Bonham-Carter. Liberali se zavedajo, da ne morejo doseči parlamentarne večine, toda upajo, da bodo na volitvah dobili večje število mest, dočim bosta konservativna in laburistična stranka dobili približno enako število sedežev v parlamentu, nakar bo Liberalna stranka tisti jeziček na tehtnici, ki bo potegnil na eno ali drugo stran. Dejansko bi to pomenilo, da bi mogla imeti Liberalna stranka odločilno besedo v mnogih vprašanjih.

Pogosto trdijo, da obstoja v Veliki Britaniji dvostrankarski politični sistem - kot razlika od komunističnega "enostrankarskega" in večstrankarskih sistemov v drugih deželah s politično demokracijo. Dvopartijski politični sistemi obstoje tudi v Združenih državah Amerike, v Kanadi, Avstraliji itd - skoro povsod tam, kjer je večina državljanov politično zreli. Dvostrankarski politični sistem v demokratskih deželah pa ne izključuje obstoja več strank - število vendar z ničemer ni omejeno, toda politično zreli državljani na volitvah neizogibno zmanjšajo število strank na dve glavni. To pa ne pomeni, da v tkzv. dvopartijskem političnem sistemu obstoj več političnih strank in političnih organizacij nima smisla in potrebe. Nasprotno, obstoj številnih malih političnih strank in političnih organizacij raznih vrst (ki niso politične stranke in nimajo ambicije, da bi sode

lovale na parlamentarnih volitvah s svojimi kandidati,) je velikega pomena. Obe glavni politični stranki se zavedata, da je obstoj številnih manjših političnih strank in političnih garancij nujno potreben za politično življenje v demokratičnih deželah. Sicer pa sta obe glavni politični stranki dejansko skupek številnih frakcij ("malih strank"), ki bi bile v politično nezrelih deželah vsaka zase posebna politična stranka, s posebnim programom, zasnovanim na veri ali narodnosti ali stanu - dočim bi voditelji obeh strank vodili dolge in česte razgovore za ostvaritev raznih kratkotrajnih koalicij. Te frakcije v vsaki od obeh glavnih strank pa "vodijo svojo politiko" v okviru same stranke, delajoč kompromise in pazeč, da stranke ne oslabe ali ne razbijejo; je tudi ne zapuščajo, da bi na to ustanavljali svoje osebne politične stranke. Ne glede na to, da je kaka frakcija v okviru glavne stranke v manjšini, ta dela na tem, da stranka pride na oblast - v upanju, da bo nato preko razgovorov vplivala na strankino politiko v smislu kot to želi frakcija. Vsaka od obeh velikih političnih strank je dejansko permanentna koalicija frakcij (malih strank); razlika med levim in desnim krilom v katerikoli od obeh glavnih strank je večkrat večja kot pa razlika med eno in drugo stranko kot celoto.

Politično življenje je možno samo v svobodnih demokratičnih deželah. V totalitarnih državah politika ni možna - in ni logično govoriti o enopartijskem političnem sistemu, ampak je treba govoriti edino o diktaturi ali o totalitarizmu, o tiraniji. Tiranija pa ni politika.

"Politika je javna akcija svobodnih ljudi. Svoboda je zaščita privatnega življenja ljudi pred javnimi akcijami. . . Politiko je možno enostavno definirati kot aktivnost, s pomočjo katere se vsklajajo raznovrstni interesi v okviru gotove upravne edinice, dajajoč tem interesom del oblasti v razmerju z njihovimi važnostmi za dobrobit in samoohranitev celotne skupnosti. . . Politika je, da tako rečem, tržišče in mehanizem cen vseh družbenih zahtev - čeprav ni jamstva, da bo prišlo do pravične cene; ničesar spontanega ni v politiki - vse je odvisno od namerne in neprestane individualne aktivnosti. . . Politika potrebuje ljudi, ki bo do delali svobodno, toda ljudje svobodno ne morejo delati brez politike. Politika je način upravljanja razdeljene družbe brez nepotrebne nasilja - a večina družbe je razdeljena, čeprav mnogi mislijo, da prav v tej razdelitvi leži slabost. . ." (Dr.B.Crick:"In Defence of Politics", Pelican Books, 1964; 3/6)

VEKOSLAV FARKAŠ

OČAKOVO OPOZORILO

Pisatelj Finžgar je v svojih Spominih iz l. 1957 zapisal: "Krog in krog imamo močne narode: Nemce, Lahe, Madžare. Nobeden izmed teh sosedov nas ne ljubi. Jasna je torej za Slovence, če hočemo kot narod še živeti, edinole tesna povezana z južnimi brati." - Izkušnja kaže, da naš narod pod tujimi narodi propada. Blatno jezero je bilo nekoč slovensko jezero. A Slovenci pod Madžari so z izjemo malega ostanka prekmurskih Slovencev izginili. Vse vzhodne Alpe so bile nekoč slovenske. Slovenska je bila cela Štajerska. Njeno glavno mesto nosi slovensko ime: Gradec. Na današnjem Semmeringu (Severniku) so prebivali Slovenci. Tudi na Zgornjem Avstrijskem so bivali Slovenci. Neko mesto ima ime: Windisch Garsten. Slovenci pa so prebivali tudi na Solnograškem in tudi v vzhodnih Tirolah.

Vse smo izgubili! "Oh naši so samo grobovi", toži Gregorčič. Ali ni zato naša bodočnost samo v tesni povezanosti z južnimi brati?

M.

RAZGLEDI:

KDO JE V RESNICI?

Nekje se je začelo - v danih možnostih - načrtovati novo poslanstvo slovenskega naroda, nove sile so se sproščale, svobodoljubne težnje že v komunizmu vzgojenega mladega inteligenta niso prihajale v nobeni reviji Vzhoda tako jasno, tako nezamaskirano na dan kot v ljubljanskih, slovenskih Perspektivah. Seveda je še bilo vse v povojih. Gradili so kažipot v bodočnost; marsikaj pomembnega se je zabliskalo, v osnovi se pa VELIKE REŠITVE še ni dalo. Perspektive so ostale otrok, spaček svoje dobe. Iz okolja, v katerem so bivale, niso mogle. Poskusile so se v Heglovi idealistični dialektiki, pridno so citirale Sartra, Pučnik je odločno skritiziral jugoslovansko kmetijsko politiko, ki nerentabilna zadružna posestva na široko podpira, privatnemu kmetu, ki v resnici zalaga državo s pridelki in je rentabilen, pa koplje grob. In še dalje so šli mladi slovenski inteligenti: Pučnik je v članku "Iz oči v oči" razgalil korupcijo, stagnacijo, degeneriranost dobršnega dela jugoslovanskih komunistov. Veljko Rus je poklical na pomoč strokovnjake, ki bi v državi vedno bolj odvezemali oblast poklicnim politikom, medtem ko bi sindikati zaživel kot nekaka kritizirajoča (opozicijska) sila. Od tu pa ni daleč do Džilasovih tez in je jasno, da je oblast nepolitično, preplašeno reagirala, da je po otroško ali po norčevsko Perspektive udušila.

Začelo se je pač nekaj, kar je grozilo uničiti komunistično hegemonijo. Predvsem intuitivno so bili na delu: do VELIKE REŠITVE, do celostnega obračuna s sodobno jugoslovansko stvarnostjo niso prišli in niso mogli priti. Pač pa so z nabrto leskovo šibo resnice podrezali v osje gnezdo: tudi kritike lokalnih problemov, tragedije Bele Krajine, Dizdarevića, slovenske, od raznih Potrčev zavožene literature so bile potrebne. In lep je bil izraz naklonjenosti novemu krščanstvu, ki je v članku "Na rob vatikanskemu koncilu" našel dostojno, bistrovidno potrditev.

Določen del slovenskih emigrantov maha te dni v napačni samozadovoljnosti z roko: meni nič tebi nič se jim zdi, da je smrt Perspektiv tudi njim koristna. Na dan butajo s tezo, da so komunisti Perspektive sami ustanovili, da so jih sami vodili, rinili v njih svoje agente, z njimi slepili javnost, jih izrabljali v svoje sebične namene. To vse je lahko res in je res, kajti situacija v domovini je pač taka, da morajo komunisti vsaki pobudi, vsakemu kulturnemu dejanju dati svoj blagoslov, da lahko steče. In ob Perspektivah so oblastniki pač prikrito računali, da jih bodo lahko izrabljali v svoje namene, a jih je revija v precejšnji meri prerasla in se jim izneverila.

Ta prerast kulturne amorfnosti pa je pravilo novih tokov v domovini: počasi tečejo ti procesi, za nekatere sploh nevidno. A sile so in bodo ob določeni priložnosti ponovno nastopile: novo zrelost pridobivajo tako pri Slovencih, kot pri drugih vzhodnih narodih, v času ko tehnokracija preplavlja tudi domovino, ko bi del komunistov tako pristržno rad poenotil jugoslovanske narode v eno čredo - in ko rastejo narodna poslanstva proti novim nalogam, proti odprtosti v svet, a tudi proti izgrajevanju pozitivnega narodnega bistva.

Čudno je, da precejšen del slovenskih emigrantov - in tudi Slovencev na sploh - teh novih zakonitosti ne vidi, Ljudje, ki veljajo za resne in strokovnjake, dajejo netočne in neresne izjave. A ni se čuditi: KAJTI TI LJUDJE SO IZVEN SODOBNEGA DOGAJANJA, pri njih se je čas že davno ustavil. Ti ljudje, ki ne verujejo v nove čase, ki ne verujejo v sočloveka, ampak se love v neki nezveličavni žalostni neresnici, ki ustavljajo zgodovinsko uro, kjer le morejo, so povsod med nami. Še vedno cingljajo z nekakšnimi narodnimi in državnimi programi, bore se za slovensko odrezanost od sveta, ko bi nas le zdravo sodelovanje, le zdrava konfederacija rešila, zazrti so vase, ob tem pa ne vidijo, da bi bilo na pameten način potreba pomagati predvsem tvornim silam v domovini, da bi bilo treba akcijo osvoboditve domovine vskladiti z akcijo lastnega osvoboditve od nepremišljenih strasti, od tragične preteklosti, od zmot in zablod. Mnogi bi se morali oprati, mnogi bi morali priznati, da njihovo delo v preteklosti ni odgovarjalo zgodovinskim potrebam, velik del slovenskih kristjanov bi moral priznati, da je bil v krivdi in grehu: in med drugo svetovno vojno je bila predvsem zasluga določenega dela starejših katoliških politikov, da so komunisti pridobili z demagogijo na ugledu. Tega ne more rešiti dejstvo, da so bile osebne žrtve na obeh straneh. Ultrakonservativne tendence precejšnjega dela nekdanjih katoliških politikov so postavile slovensko krščanstvo na stranski tir: demokracija se tudi zato rojeva v težkih porodnih mukah, počasi in v vztrajnem razkrinkavanju SLABEGA med nami. Slovenska kulturna akcija je na primer poslala v desetih letih nad petdeset knjižnih publikacij med nas in pet, šest knjig ima res trajno vrednost. Vendar pomeni predvsem v amorfnosti in estetiko samo zaradi estetike in strahu se zatekajoči program odmik od življenja, baziranje na kulturnem monopolu je odmik od resničnega slovenskega poslanstva, odmik od problemov domovine, ki se vedno novi rojevajo in s katerimi bo potreba vedno bolj vskladiti vse za-mejske akcije, ki bodo morale biti moderne, demokratične, socialne, očiščevalne, čoveka osveščujoče.

Marsikaj v komunizmu je skrajno slabo: ni pa pozabiti, da kljub vsem zaprekam prav tamkaj raste lik novega, že nekomunističnega človeka, ki sicer ne bo po kalupu različnih zdomskih politikov s prikritimi željami in namera-

mi, a bo tudi zato alternativa nam vsem: tega človeka je treba poznati, se mu bližati, potem mu bomo tudi sami sprejemljivi v naši svojosti, potem se bo na točki X v dobi Y, ki ne bo čisto po naših željah, ki ne bo čisto krščanska, a v kateri bo kristjan odposlanec in tvoren sodelavec novega človeka, novega sveta, boljših odnosov med različnimi, bolj etničnimi ljudmi, vendarle začel prav v domovini dialog med različnimi silami in protisilami, ki bodo upoštevale tudi pozitivne dosežke morda že davno izumrle emigracije.

LEV DETELA

DR. VLADISLAV BEVC:

Djilasovi 'Pogovori s Stalinom'

Ravnatelj ameriške založbe Harcourt, Brace & World v New Yorku, g. Jovanović, je lansko leto podal pred preiskovalno komisijo ameriškega senata zanimivo poročilo o Titovsko-komunističnih poskusih, da bi preprečili izdajo Djilasove knjige. Omenjena komisija je pravzaprav pododbor senata, ki ima nalogo nadzorovati izvajanje zakonov za nadziranje subverzivnih organizacij, predvsem komunistične. Ker so izjave pred tem odborom imune je mogoče komunistične zarote in mahinacije javno razkrinkati, ne da bi se bilo treba bati, da se komunisti maščujejo s tožbo na sodišču, kjer seveda ni mogoče njihovega tajnega delovanja v vsakem primeru dokazati. Povrhu so bili v tem primeru po pričanju g. Jovanovića vmešani Titovi diplomatski predstavniki, katerih bi za njihove posredne grožnje ne bilo mogoče sodno prijeti, ker jih ščiti poslaniška imuniteta.

Založba Harcourt, Brace & World je izdala že več Djilasovih knjig, ki ji jih je Djilas predložil predvsem zato, ker je poznal Jovanovića. Predno so Djilasa leta 1957 zaprli zaradi kritike sovjetskega nasilja na Madžarskem, je poslal iz Jugoslavije dva rokopisa. Prvi je bil "Novi Razred", ki je izšla v založbi Praeger, druga pa "Dežela v kateri ni pravice", ki jo je založil Jovanović. Ko je "Novi Razred" izšel, je prišel Djilas spet pred komunistično sodišče in dobil zaradi objave še dodatnih sedem let ječe. Djilas je bil v ječi štiri leta in dva meseca, od tega dvajset mesecev v samici predno so ga pogojno izpustili. Januarja 1961, t. j. še isti ali pa naslednji dan, ko je prišel iz ječe, je pisal Jovanoviću v Ameriko, da ima oziroma da mu bo upravnik ječe kmalu vrnil tri rokopise, ki jih je spisal v ječi. Jovanović je v marcu istega leta šel v Jugoslavijo in porabil pet dni za razpravljanje z Djilasom glede rokopisov. Prvi je bil roman iz prve svetovne vojne "Črna gora", drugi rokopis je bil življenjepis Njegoša, tretji pa zbirka povesti in novel. Ob tej priliki je Djilas izjavil, da misli poleti napisati knjigo o svojih dogodivščinah s potovanja v Moskvo in sprejemov pri Stalinu, kar je tudi storil.

Jovanović je prejel decembra 1961 po pošti rokopis o Njegošem življenjepis in o "Razgovorih s Stalinom". Ker je Njegošev življenjepis izredno dolgo in znanstveno delo, je bilo urejanje prevoda zelo zamudno. "Pogovori s Stalinom" pa so bili dobro razporejeni in spisani v preprostem stilu, tako da s prevodom ni bilo težav. Zato je bilo mogoče pripraviti izdajo te knjige za mesec maj 1962. Marca 1962 je Jovanović spet šel obiskat Djilasa v Jugoslavijo in nesel s seboj odtise knjige o Stalinu. Skupaj sta knjigo revidirala in Djilas je dodal še nekaj odstavkov, ki jih je Jovanović prevedel v angleščino.

Med Jovanovićevim obiskom v Jugoslaviji je padel prvi migljaj, da utegne imeti Djilas težave, če se knjiga objavi. Jovanović je bil ravno pri Djilasu, ko je nek Djilasov prijatelj prinesel številko "Borbe", ki je napadala italijansko revijo "Tempo", ki jo izdaja znani italijanski pisatelj in spreobrnjeni komunist Silone. Silone je priobčil zgodbo "Vojna", ki mu jo je poslal Djilas. Zgodba niti ne omenja Jugoslavije in njene takozvane "osvobodilne vojne"; v njej ni bilo ničesar, kar bi naravnost zadevalo Jugoslavijo. Bila je le obsodba brutalnosti ljudi med vojno in opis njih tragedije. Komunisti so revijo "Tempo" prepovedali, čeprav je mogoče ne pride več kot 50 izvodov v Jugoslavijo. Za vzrok je uradni list sicer navedel, da vsebuje revija omenjeno zgodbo, niso pa omenili, da jo je napisal Djilas. Ob tej priliki je Jovanović rekel Djilasu, da se boji, da bo imel velike težave zaradi knjige o Stalinu, toda kljub temu je Djilas vztrajal, naj knjigo le objavi.

MNENJE INOZEMCA BREZ POMENA

Jovanović je odšel iz Jugoslavije 4. marca 1962. Do takrat še ni nikjer drugje objavil, da bo knjiga izšla, kot v Jugoslaviji. Ker je namreč nameraval objaviti še razne druge knjige jugoslovanskih pisateljev, je sporazumno z Djilasom povedal nekaterim jugoslovanskim književnikom, da knjiga obstoja. Jovanović v svoji naivnosti Amerikanca ni vedel kakšne zveze utegnejo dotični književniki imeti s komunistično tajno policijo.

Predno je Jovanović odšel, se je še domenil z Djilasom, da ker ni knjige vnaprej najavil javnosti, bi bilo najboljše dati vsebino na vpogled kakšnemu novinarju, ki bo o njej spisal kratko oceno. Tako je dal rokopis v Parizu na vpo

gled C.L.Sulzbergerju, dopisniku New York Timesa, ki je kot specialist za Jugoslavijo objavil članek o knjigi in celo navedel nekaj citatov. Vendar to ni bila prva omemba knjige v ameriškem tisku. Djilas je veliko pripovedoval o knjigi gej. Dasia Bourne, ki je dopisnica londonskega "Timesa", njen mož pa je dopisnik "Christian Science Monitorja". Tako je še pred Sulzbergerjevim člankom Eric Bourne objavil v omenjenem časopisu nekaj o napovedani knjigi. Naslednji dan, po objavi Sulzbergerjevega članka, je ataše Titovega konzulata v New Yorku Drago Vujica po imenu telefoniral Jovanoviću in ga prosil naj ga v nujni zadevi obišče na Titovem konzulatu v New Yorku. Jovanović je Vujico že prej poznal in je res šel tja. Vujica mu je povedal, da ima sporočilo iz Beograda, da je napovedana objava knjige povzročila zaskrbljenost med komunisti v Jugoslaviji in da jo Titov režim smatra za škodljivo svojim interesom. Vujica je bil mnenja, da Jovanović, ki je jugoslovanskega pokolenja in prijatelj Jugoslavije, gotovo ne bo želel storiti nekaj, kar bi (po izjavah komunistov) škodovalo jugoslovanskim interesom in to še brez kakršnekoli koristi. Jovanović je zanikal, da bi bila knjiga škodljiva jugoslovanskim interesom in rekel, da so vendar v njej Jugoslovani prikazani kot junaki kljubujoči sovjetskemu strahovanju leta 1948, ko so se Titovi in Stalinovi komunisti skregali. Po nadaljnjem pregovarjanju je Vujica zaključil: "Vašega mnenja, da knjiga ni škodljiva se seveda ne da preveriti, ker mi knjige nismo čitali." Nato je še rekel, da če je Jovanović Djilasov prijatelj, gotovo ne bo želel, da bi se Djilasu kaj slabega pripetilo. Končno je Jovanović ponudil, da pošlje Vujici izvod knjige, tako da bo lahko presodil ali je proti jugoslovanskim interesom ali ne in da mu naj čez kakih štirinajst dni sporoči svoje mnenje. Vujica pa je vseskozi ponavljal, da misli, da bi bilo najbolje, če se knjiga ne objavi, vendar se Jovanović ni hotel podati. Imel je vtis, da mu komunisti dajejo na znanje, da bo slabo za Djilasa, če se knjiga natisne. Sklenil je torej, da objavo knjige zaenkrat odloži in da pošlje Titovemu konzulu in Vujici po en izvod prvih odtisov s sporočilom, naj se tekom dveh tednov izjavita o knjigi potem, ko jima bo vsebina znana. Naslednji dan se je raznesla vest, da so Djilasa v Beogradu spet zaprli. Jovanović je telefoniral Vujici, ki se je delal kot da o tem nič ne ve, in prosil za vizum za potovanje v Jugoslavijo navaajajoč kot vzrok za potovanje kot običajno, da se želi sestati z različnimi književniki. Nato je odšel v zunanje ministrstvo v Washington, kjer si je želel zagotoviti sprejem pri poslaniku Kennanu v Beogradu in tudi seznaniti zunanje ministrstvo z vsemi okoliščinami za vsak slučaj. Med tem, ko je bil v zunanjem ministrstvu, mu je Vujica telefoniral kar tja ter mu sporočil, da je vizum dobil, da pa se Titov konzulat ne bo izjavil o knjigi. Jovanović si je mislil, da je bil to migljaj, naj se pomeni o tem s komunisti v Beogradu. V Beograd je ravno takrat prihajal Gromiko iz Moskve in zato so bili skoraj vsi novinarji, ki so normalno na Dunaju, tam. Jovanović je priredil tiskovno konferenco, na kateri je izjavil, da je prišel obiskat Djilasa, da vidi, če mu lahko kakorkoli pomaga. To je povedal v taki obliki, da so novinarji dobili vtis, da je pripravljen ustaviti objavo knjige, če bi Djilasa izpustili, v resnici pa ni ničesar obljubil. Da bi mogel obiskati Djilasa, je šel najprej k sekretarju notranje uprave, kjer so mu povedali kakor v sceni iz Kafkove drame, da ne more prositi za obisk človeka, ki sploh ni zaprt. Djilasova aretacija namreč v Jugoslaviji še ni bila objavljena in to, česar vlada ne objavi, se po tamkajšnji logiki tudi ni moglo dogoditi. Končno je Jovanović po raznih zvezah dosegel sprejem pri propagandnem ministru Humu, ki je izjavil, da njegov obisk nima nobenega smisla, da je bil sklenil pogodbo z znanim robijašem in da naj se torej ne čudi nad posledicami, kajti Djilasovo zločinsko delovanje je povsem dokazano na podlagi časopisnih poročil o najavljeni knjigi. Humo je še dodal, da je Jovanovićevo mnenje, če je knjiga škodljiva Titovemu režimu ali ne, popolnoma brez pomena, ker je Jovanović inozemec; slednjo izjavo je ponovil s tipično komunistično dolgočasnostjo najmanj šestnajstkrat, kot da bi bilo bog zna kakšno odkritje. Nato, da ni nobenega dvoma, ali je Djilas kriv ali ne in da Jovanović ne more pri vsej stvari nič več pomagati ter da je brezpredmetno govoriti o tem s še kakim drugim komunističnim komisarjem.

Djilasova žena je prepustila odločitev, ali naj se knjiga objavi ali ne, Jovanoviću in se ni hotela vmešavati.

Jovanović je še pisal Titovemu sekretarju Crnobrnji, ki je tudi odgovoril, da je vsak nadaljni razgovor brezpredmeten, nakar je zapustil Titovo svobodo in to ravno na dan, ko je prihajal Gromiko (16. aprila).

DARILO ZA ROJSTNI DAN

Ob prihodu v New York je izjavil, da bo knjiga izšla 25. maja, ravno za Titov rojstni dan. Razni novinarji so ga takoj opozorili, da je slabo naletel z izbiro datuma, ki je gotovo še bolj razdražil komuniste, a Jovanović je ostal pri svojem.

Končno je "Borba" objavila, da je Djilas spet v ječi. Članek je na dolgo kvasil o Jovanovićevi vlogi pri vsem tem in trdil, da je bil Jovanović najprej neiskren in govoril, da je knjiga dokumentarne vrednosti, potem pa da je odkrito priznal, da je knjiga orodje sovražne propagande, končno pa se je pokazal v vsej svoji zvižahnosti, ko je izdal knjigo ravno za Titovo sedemdesetletnico. Komunisti so namreč silno občutljivi za stvari, ki bi drugih niti malo ne motile.

Jovanović je potem v svoji naivnosti še trikrat pisal Djilasovi ženi, na kar seveda ni dobil odgovora. Ker so komunisti obsodili Djilasa, po svoji stari navadi, na zaplembo vseh dohodkov od knjige o Stalinu, je Jovanović —

Pisma uredniku

POSŁANSTVO KLICA TRIGLAVA:

G.urednik! Klic Triglava izhaja 17. leto ter se nam je s 300. številko predstavil v lepi, povsem svojevrstno tiskani besedi. Želim izraziti pohvalo na nesebičnem, po žrtvovalnem delu vsem sodelavcem, ki so poleg svojega rednega poklica našli še toliko prostega časa, da so ga vložili v izdajanje menda tega edinega svobodnega neodvisnega lista. Ob izdanju jubilejne 300. št. v novi obleki je "Klic" pokazal, da hoče živeti ter razširjati resnico in ljubezen do naše rodne domovine. Želim mu, da bi to svoje poslanstvo tudi v naprej posređoval. Pri tem je tudi dokazal, da se tudi v težjih okoliščinah lahko marsikaj naredi, ako se le hoče. Kot naročnik, menda od prvih števil, lahko ugotovim, da je "Klic" ostal na svoji poti vse do danes, dasiravno so mu bila vržena polena z leve in desne.

Želim, da bi "Klic" res ostal še nadalje klic resnice, svobode in ljubezni med nami, ki kakor naš oča Triglav ponosno gleda preko slovenske zemlje; tak naj bo tudi naš tiskani "Triglav", ki naj veže raztresene rojake širom sveta. - Janez Primožič (Avstralija).

S POTI PO JUGOSLAVIJI:

G.urednik! Opisovanje vtisov, ki jih je dobila gđc. Williamsonova ob obisku Jugoslavije, je posebno zanimivo v kolikor tudi razlaga, kaj je tujcu najbolj všeč in obratno. Če jugoslovanski oblastniki berejo vaš list, upam, da si bodo njene vtise zabeležili.

Sam sem imel priliklo te dni govoriti z mladim angleškim študentom, ki je bil poleti v Jugoslaviji, v glav-

nem v Dalmaciji in Bosni, a je potoval tudi skozi Slove-
nijo. Izenadilo me je dvoje; prvič, da je občudoval ve-
liko gradbenost - a ni nič vedel o štirih milijardah dolar-
jev, ki jih je Jugoslavija prejela po vojni od Zapada;
priznal je, da bi s takim zneskom tudi kaka druga deže-
la - npr. njegova rodna Anglija - delala gradbene čude-
že. Drugič: da mladi mož ni imel pojma o tem, kar se
je dogajalo med vojno v Jugoslaviji; da je divjala tam
državljska vojna. Nisem se čudil, da tega ni vedel iz
angleških virov, saj tedaj še rojen ni bil. Čudilo me je,
da mu tega niso omenili v Jugoslaviji. A ko sem dognal,
da se je v glavni meri družil z mladimi Jugoslovani, je
postalo jasno, da mu ti tega niso omenjali, ker jih oči-
vidno ni zanimalo, niti se jim je zdelo vredno govoriti
- o krvočnosti lastnih očetov - pred tujcem. Pri tem
sem se spomnil na Bakaričeve besede, ki ste jih poroča-
li pred meseci, da imajo novi rodovi nove, svoje pro-
bleme, in da jih stara imena in borbe kaj malo zanima-
jo. - I.S.

KRONIKA

- Škofijsko cerkveno sodišče v Lomas de Zamora v Ar-
gentini preiskuje nenadno ozdravljenje Slovenca g. Jane-
za Lužovca, pri katerem so 5. marca 1963 ugotovili raka
na pljučih, a so 14. marca, ko bi moral biti operiran, od-
krili, da so pljuča zdrava in da operacija ni potrebna.
G. Lužovec je opravljal devetdnevno k škofu Slomšku,
ki jo je končal 13. marca. Ako bo škofijsko sodišče v Lo-
mas de Zamora ugotovilo, da gre za nadnaravni primer,
bo celotni akt odstopilo sv. Stolici, pri kateri teče posto-
pek za proglasitev škofa Antona Martina Slomška za bla-
ženega in svetnika.

— pisal na Titov konzulat, da je Djilasu še dolžan denar za prejšnjo knjigo "Dežela v kateri ni pravice," zaradi
katere ni bilo nobene obsodbe in če lahko pošlje ta denar Djilasu ne da bi nastala zmešnjava pri zaplembi. (To je
seveda tipično za Amerikanca, ki neglede na to koliko študira komunistično džunglo, nikoli ne doume njenih bistve-
nih lastnosti.) Seveda s konzulata ni bilo odgovora.

Djilasa so potem sodili na tajnem procesu in ga obsodili na devet let in devet mesecev zapor. Polovico tega ča-
sa je ostanek prejšnje kazni, ki je ni vse odsedel, polovica pa kazen, ki jo nalaga zakon sprejet šele 17. maja, ko
se je zvedelo za knjigo, namreč, da se vsakogar, ki kot nekdanji državni funkcionar objavi stvari, ki jih je izve-
del potom svojega položaja in ki utegnejo škoditi komunističnemu režimu, obsodi na ječo in deset let robije. Ta za-
kon je bil v Djilasovem primeru izvajen retroaktivno, kar je v diametralni opreki z najosnovnejšimi načeli splošne
deklaracije o človeških pravicah razglašene od Združenih Narodov, kjer imajo Titovi komunisti vedno veliko besedo
polno samohvale. Zanimivo je tudi, da če bi se ta zakon dosledno in logično izvajal, bi morali zapreti še marsiko-
ga drugega, mogoče celo Tita samega, saj je tudi ta kdaj razglasil stvari, ki bi se jih lahko kasneje smatralo za ško-
dljive za komunistične interese. Toda komunistična "justica" je seveda daleč od vsake doslednosti in logike ter se
uporablja le kot orodje partije, kar komunisti tudi javno učijo v šolah.

Takšno je torej ozadje Djilasove knjige "Pogovori s Stalinom". Mahinacije Titovih komunistov, da bi preprečili
izdajo knjige za svobodne ljudi v Ameriki, so razkrinkane in postavljene pred ves svet v dokaz, da v komunistični
diktaturi, tudi taki ki se vsiljuje v občestvo civiliziranih narodov z narejenimi "liberalizacijami" in z ameriško pod-
poro, ne more obstojati niti najosnovnejša človeška pravica svobode govora in tiska in da segajo tipalke Titove ho-
botnice celo v svobodni svet, izkoriščajoč vezi in obzirnost med prijatelji za izsiljevanje in zatiranje svobode.

FRANTIŠEK HLAVÁČEK (Praga) :

Portret ene generacije

VILDERJEV 'POKRET' USTAVLJEN

Vuletičeva vojna poročila v POKRETU so vzbudila pozornost vojaškega poveljstva v Zagrebu, kjer so nekateri mislili, da te članke piše kak general, ker so odražali izredno strokovno znanje, medtem ko so drugi menili, da je uredništvo v zvezi z "nekom iz Rusije" ter so dosegli, da je policija pričela preiskovati "veleizdajalske zveze" POKRETA, vendar ni nič odkrila. Jezilo pa je tako policijo kot vojaško poveljstvo dejstvo, da je bil POKRET največji zagrebški dnevnik, vendar mu niso mogli do živga, ker je bil list "vladne stranke".

Ko pa je stopila v vojno Bolgarija, je vlada na zahtevo vojaškega poveljstva naročila vsem časopisom, da navdušeno pozdravijo nove zaveznike. POKRET tega ni storil, temveč je dogodek samo suho registriral na način, ki je bil kasneje opisan v Službenem listu "kot bi o tem pisal kak neutrалеc". Ban Skerlec je poklical k sebi enega od prvakov koalicije, grofa Kulmera, ter mu sporočil, da bo treba POKRET ustaviti, če ne bo spremenil načina svojega pisanja in pozdravil Bolgarijo. Koalicija je o tem razpravljala na svojem sestanku in nekateri člani so menili, naj se "vsaj delno ugotdi tej zahtevi". Vilder pa se je temu odločno uprl ter izjavil, da bi morala vlada biti zadovoljna s tem, da so v tej vojni, ki se vodi proti Slovanom, njeni Slovani vsaj neutralni, ne pa da od njih zahteva "navdušene izjave". Odklonil je tudi, da bi tako "navdušeno izjavo" objavil v POKRETU. Vsled tega so uradne NARODNE NOVINE napadle koalicijo, ker "trpi med seboj take elemente kot sta Vilder in Šurmin, ki v današnjih, za monarhijo tako usodnih časih, nista smatrala za potrebno, da opustita svojo rezerviranost" ter da je potrebno, da se "sabor-ska večina iznebi takih elementov".

Vilder je tedaj napisal pismo predsedništvu koalicije, da osebno prevzema vso odgovornost za pisanje POKRETA ter da izstopa iz koalicije. Ban je nato še enkrat zahteval, da POKRET spremeni svoje pisanje, s čemer bi bila vsa zadeva pozabljena. Vilder je tudi to zahtevo odločno odbil, brez ozira na nevarnost, ki mu je pretila in na posledice za njegov osebni obstoj, ko je bil POKRET 8. novembra ustavljen. Koalicija je bila vsled tega dva meseca brez svojega glasila, le v malem saljivem listu "Koprive", ki ga je urejeval Šurmin, je mogla nekako obveščati ljudi o važnejših stvareh. S prvim januarjem 1916. pa je pričel izhajati nov dnevnik koalicije HRVATSKA BESEDA, toda pod pogojem, da Vilder ne bo njegov urednik. Uredništvo je prevzel narodni poslanec Gvido pl. Hreljanović.

Omenjeno Vilderjevo zadržanje v zadevi POKRETA pa ni bilo njegovo edino hrabro dejanje v tem času. Kot piše dr. Pavlova, se je v tem času "za Vilderja osebno tako kritičnem, pokazala njegova odločnost še z enim zgodovinskim in za koalicijo pomembnim dejanjem". Dne 22. decembra 1915. je na seji Sabora frankovski poslanec Novak napadel koalicijo zaradi njenega stališča v vprašanju narodnega edinstva in tu ga je Vilder prekinil z vzklikom: "Ta ideja bo preživela vojno!" Ta Vilderjev "zločin" je registriralo z uradnim aktom 31. decembra Vojaško poveljstvo (ni podatkov, komu je bil akt namenjen, op. F. H.), ki pravi, da "je jasno, da se je ta medklc nanašal na zedinjenje Jugoslovancev in na veleizdajalsko delovanje poslancev koalicije Supila, Hinkovića, Potočnjaka in Banjanina, ki delujejo v tujini. Proti njihovim prijateljem, ki so še v državi, Vilderju, Lorkoviću, Šurminu in Bertiću pa se vodi preiskava zaradi veleizdaje." Akt vprašuje, čemu Vilderja njegovi somišljeniki niso pozvali k redu. Torej spet "veleizdaja" pripadnikov generacije 1895!

Razume se, da je Vilderja zaradi iste stvari napadla tudi HRVATSKA, glasilo Frankovcev. Na vse te obtožbe je Vilder pogumno odgovoril s svojim govorom na seji Sabora 15. februarja 1916, ko je med drugim dejal: "Avstrofilski elementi se poslužujejo nenormalnih razmer, ki jih je prinesla vojna. Srbi in Hrvati, ki ne pripadajo Stranki Prava, so obdolženi kot veleizdajalci. Mene samega se obtožuje, ker sem izjavil, da bo ideja srbsko-hrvatskega edinstva preživela vojno. Da, ponavljam to odkrito tudi sedaj, v času vojne, da bo ideja narodnega edinstva Hrvatov in Srbov živela tudi po vojni, kakor pred njo. Ponavljam pa samo to, kar so mislili in naglaševali najboljši sinovi hrvatskega naroda. Tudi v bodočnosti ne bo nič drugače. Merodajni faktorji bodo morali računati s to idejo. Tudi ni potrebno, da bi bil prerok, da bi mogel trditi, da bodo po zaključenem miru meje države ostale iste, kakršne so danes."

Ta izjava - po porazu Srbije - je bila odločnejša in hrabrejša kot vse dosedanje. Čeprav ni imela kakih neposrednih posledic za Vilderja, je pa bila vzeta v račun kasneje, ko se je proti njemu pričela gonja zaradi dokumentov, ki so bili odkriti v okupiranem Beogradu in za katere se je kasneje, po zaslugi dr. Aleksandra, izkazalo, da so ponarejeni.

S porazom in okupacijo Srbije in Črne gore je Conrad von Hötzendorf uresničil del svojih starih sanj ter si je takoj pričel prizadevati, da ostvari še drugi del svojih načrtov: popolno priključitev Srbije in Črne gore Avstro-Ogrski.

Dr. M. Pavlova piše o tem v svoji knjigi "Jugoslovanski odpor in češka Mafija" na strani 108: "V tem trenutku se je pričela velika, javnosti prikrita borba, med njim in Tiszo glede rešitve jugoslovanskega vprašanja, dualizma in novih ureditev in temeljev monarhije." V to borbo so posegali tudi drugi visoki vojaški krogi, ki so stavljali podobne, pa zaradi menjajočega se položaja, v podrobnosti različne predloge: generali Clam-Martinic, Rhemen in Potiorekov naslednik Šarkotić. (Ta Hrvat-Madžaron je predlagal priključitev Dalmacije Hrvatski, čemur pa se je z vso odločnostjo uprl predsednik avstrijske vlade Seidler, ki je odklonil tudi podobno zahtevo predsednika madjarske vlade Wekerla, ki je nasledil Tisza.) Nekateri memorandumi, s katerimi je Hötzendorf bombardiral cesarja Franca Jožefa in njegovega naslednika Karla, memorandumi drugih generalov, korespondenca s Tiszom in zunanjim ministrom Burianom in kasneje Czerninom, zapisniki sej skupnega ministrskega sveta, zapisniki razgovorov, ki so jih imeli generali o tem vprašanju, so v celoti in z njenim znanstvenim komentarjem in pripombami objavljeni v knjigi dr. Pavlove: "Diplomska igra za Jugoslovane v času svetovne vojne."

Dotaknili se bomo teh dokumentov samo vtoliko, da razjasnimo njihov smisel in vpliv, ki so ga imeli na razmere v jugoslovanskih pokrajinah Avstro-Ogrske ter kasneje na sodelovanje Slovencev in Hrvatsko-srbske koalicije v tej borbi.

Svoje predloge je Conrad von Hötzendorf podpiral s sledečimi argumenti:

Nevarnost, ki jo za nas predstavljajo Srbi, tudi najmanjša samostojna srbska država, more vsakomur pojasniti sedanjo vojno.

Vsaka jugoslovanska država, tudi najmanjša, pa naj se imenuje Srbija ali Črna gora, naj ji vlada neka sedanja dinastija ali nekak nemški princ, bi pripeljala do narodnega zedinjenja Jugoslovancev na škodo monarhije.

Ako tega zedinjenja ne ostvarimo takoj in radikalno mi sami, bo ostvarjeno proti nam ter bo odtrgalo od monarhije vse jugoslovanske pokrajine.

Tisza v letu 1916 ni več veroval v neko popolno zmago Centralnih sil. Bal se je, da se bo monarhija v vojni izčrpala. Zato je smatral vsako "radikalno rešitev" jugoslovanskega vprašanja za škodljivo in neostvarljivo. Prepričan je bil, da bi aneksija Srbije prav tako onemogočila dosego miru kot aneksija Belgije. Zato bi se morala po njegovem monarhija zadovoljiti s tem, da bi Srbiji pustila neko mero "državne eksistence", podobno kot je to storila Nemčija v slučaju Belgije. Proti aneksiji pa je bil tudi vsled tega, ker bi povečala število jugoslovanskega prebivalstva in s tem zmanjšala madjarsko hegemonijo. V glavnem pa se je opiral na soglasni sklep seje skupnega ministrskega sveta dne 19. julija 1914. in poudarjal, da mora ta odločitev "brez aneksije Srbije" ostati nespremenjena. Tudi ko je bila sklicana nova skupna seja ministrskega sveta 7. januarja 1916. ob navzočnosti Hötzendorfa, je Tisza prodril s svojim stališčem kljub Hötzendorfovemu prizadevanju. Tako torej ni prišlo do aneksije Srbije, temveč je bil samo proglašen vojaški "generalni gouvernement", medtem ko je ostal položaj v ostalih jugoslovanskih pokrajinah neizpremenjen.

POSKUS DOSEČI SEPARATNI MIR

Po smrti Franca Jožefa si je Hötzendorf prizadeval, da bi za svoje aneksionistične ideje pridobil cesarja Karla. Ta je uvidel, da položaj na bojiščih ne obeta nikake odločilne zmage Centralnih sil. V Franciji je Nemčija vodila pozicijsko vojno v strelskih jarkih; Antantina blokada Nemčije je postajala vse bolj učinkovita, kar je pričelo ovirati preskrbovanje z živlenskimi potrebščinami. V Avstro-Ogrski (in v Avstriji sami še posebej) so bile težave še večje; doživela pa je tudi novo zmagovito ofenzivo ruskih čet pod generalom Brusilovim in vstop Romunije v vojno na strani Antante. Z ozirom na to nevarno situacijo se je cesar Karl odločil, da s tajnimi pogajanjmi, brez vednosti Nemčije, skuša doseči ločeni, separatni mir z Antanto s posredovanjem svojega svaka Siksta Burbonskega, ki je bil častnik v belgijski vojski. V svojem mirovnem predlogu je Karl, pod Hötzendorfovimi vplivom, predlagal ostvaritev posebne "jugoslovanske kraljevine", ki bi obsegala Srbijo, Črno goro, Bosno, Hercegovino in Albanijo ter bi ji načeloval eden od habsburških nadvojvod pod suvereniteto avstro-ogrškega cesarja. Upoštevač moč Madjarske in Tisze (na kronanju za madjarskega kralja je moral priseči, da bo branil "enotnost dežel krone svetega Štefana"), Karl v ta načrt "jugoslovanske kraljevine" ni vključil Hrvatske, z ozirom na posebne avstrijske interese pa je molčal tudi o Dalmaciji, Istri, Trstu in Sloveniji. Antanta pa je Karlove predloge zavrnila. Uresničilo se je Tiszino predvidevanje: Princ Sixt je Karlu sporočil Antantin odgovor, v katerem je brezpogojno zahtevala obnovo Srbije z dodatkom, da ji Avstrija na svojem ozemlju odstopi dostop na morje. Razgovori so se zaključili s popolnim neuspehom cesarja Karla.

(Dalje sledi.)

Od meseca do meseca:

ENOTNOST NA JEZIKU

Enotnost komunističnega tabora je očitno nemogoča brez obstojanja nekega sovražnika. Kakor hitro so komunisti prisiljeni, da obravnavajo svoje notranje probleme, pride do spora, medsebojnega obračunavanja in branja kozjih molitvic, kdo je boljši komunist in kdo bolj verno sledi Marksu in Leninu. Sovražnik - zunanji sovražnik, če je mogoče - je komunističnemu taboru nujno potreben, da "v interesu skupne borbe" potisne notranje probleme na drugo mesto. Tako se vrste "sovražniki" drug za drugim in ako ne obstojajo, jih je treba iznajti. Reakcija, imperalizem, kolonializem, kulaki, vera, trockizem, desni socializem, kapitalizem, rasizem, neokolonializem, neokapitalizem, titoizem, "levi komunizem", nacionalni šovinizem, monopoli, dogmatizem, revizionizem, da omenimo nekatere izmed teh sovražnikov, ki držijo odn. ki naj bi držali komuniste po vsem svetu v eni fronti. Vse to je potrebno kot zrak in voda v vse bolj heterogenem tolmačenju marksizma-leninizma prirejenem po lastnih potrebah in koristih. Odnosi med komunističnimi partijami in režimi zavise od trenutnega sovražnika in kar je bilo belo včeraj, je lahko črno danes in obratno. Pri tem pa se kotalijo enkrat glave drugič "principielna stališča", a vse je mogoče pojasniti in za vse je mogoče najti odgovora v kakih na novo "odkritih" dokumentih, ki jih je napisal Lenin in so doslej ležala v zaprašenih kotih na raznih koncih in krajih - 40 let komunistične oblasti in 30 let Stalinove vsevedne NKVD. Zgodovina partije je revidirana v skladu s pogledi vladajoče kaste.

Sedaj so "odkrili" novega sovražnika, zaradi katerega je enotnost potrebna. Nesreča je le ta, da gre tu za velikega kitajskega soseda, ki ga ni mogoče likvidirati s pritiskom, ekonomskimi sankcijami, a še manj s propagando. V kovanju te enotnosti je sedaj postal Tito zelo dragocen, nele kot komunist, ki je bil med prvimi v sporu z Maom, ampak tudi - tako si morda Moskva domišlja - kot "most" z neangažiranimi deželami in morda celo kapitalističnim Zapadom.

11. septembra je Tito uradno obiskal Budimpešto. Z njim so bili žena Jovanka, Veljko Vlahović, Koča Popović, Nikola Džuverović (zvezni sekretar za zunanjo trgovino) in Titov sekretar Bogdan Crnobrnja. V zdravicah, ki so tam padale, je bila "enotnost" komunističnega tabora še enkrat na dnevnem redu. Evo kako je Kadar opisal položaj:

"Za izgradnjo socializma so določena mednarodna, skupna osnovna pravila, toda vsak narod ima tudi svoje zgodovinske, nacionalne posebnosti, vsaka dežela svoje možnosti. Izkušnja nas svari, da se ni mogoče pregrešiti zoper to, ne da bi škodovali stvari socializma. Izkušenj posameznih držav, ki ustvarjajo socializem, ni mogoče kratko in malo posnemati, kakor jih tudi ni mogoče kratko in malo prezreti. V našem gibanju se zdaj razvijajo razprave na mednarodni platformi. Mi, madžarski komunisti, obsojamo protisovjetsko stališče, nacionalizem kakor tudi politiko pustolovstva, delovanje razbijačev enotnosti in vse tisto, kar delajo v zadnjem času proti splošni smernici moskovskih pogajanj, ki so bila 1957. in 1960. leta, proti socialističnim državam in proti enotnosti mednarodnega komunističnega gibanja. Po našem mnenju je dolžnost vsakogar, ki mu je pri srcu stvar napredka, da dela za to, da se še bolj združijo antiimperialistične sile in vse sile, ki je njihov cilj uničiti kolonializem in ohraniti mir. Delati moramo za to, da vse dežele socialističnega sistema in vse borbene skupine mednarodnega komunističnega gibanja združijo svoje sile in skupaj nastopijo proti imperializmu. V sporih ne sme biti psovki in anatemiziranja, ne sme biti razbijaštva, potrebna so pogajanja. V luči teorije marksizma-leninizma je treba proučiti dejstva, analizirati mednarodni položaj in vprašanje našega gibanja. Naš znanstveni pogled na svet nam daje odgovor na vsa vprašanja."

Na ta, kar bi se po angleško reklo "double talk", Tito seveda ni mogel direktno odgovoriti, saj so kontradikcije preveč očitne - zlasti obsodba onih, ki delajo proti zaključkom moskovskih pogajanj leta 1957, kjer so med drugim še enkrat obsodili Titov revizionizem, zaradi česar je Kardelj odbil svoj podpis v imenu ZKJ. Po Kadarjevi izjavi izgleda, da ti moskovski zaključki še vedno držijo, čeprav Kitajci trdijo, da jih je Hruščov pogazil s svojim revizionizmom in bratenjem s Titom. Po zaključkih moskovskih pogajanj leta 1957 in 1960 je mimogrede udaril v svojem "testamentu" tudi Togliatti. Izgleda, da je konfuzija v komunističnem taboru taka, da že ne vedo, na kaj naj bi se sklicevali, ko govorijo o svoji enotnosti. Kadar tudi ni omenil Kitajcev po imenu, toda je očitno na koga se nanaša "protisovjetsko" stališče. A ker gre tu za "nacionalizem", ko Kitajci zahtevajo velike predele azijske ZSSR, je veliko vprašanje, kako naj bi pri tem pomagala teorija marksizma-leninizma. Tito je bil v svojem odgovoru dosti jasnejši: "Pozitivnim procesom v razvoju sodobnega sveta danes ne kljubujejo samo klasične reakcionarne sile, ampak so se jim objektivno pridružili tudi konservativni, dogmatski elementi znotraj mednarodnega delavskega gibanja samega, ki skušajo razbiti njegovo enotnost v boju za mir. Pri tem postajata čedalje bolj izrazito škodljivi pustolovska politika in praksa sedanjega vodstva LR Kitajske. Ta politika je toliko nevarnejša, ker se pokriva s plaščem marksizma-leninizma in ker neodgovorno šari s psevdorevolucionarno frazeologijo." Nobene besede o pogajanjih.

7 septembra sta se v Djerdapu sestala Tito in romunski Dej in odkrila spominske obeliske na mestih, kjer bo konec 1971. leta začela obratovati vodna centrala z letno proizvodnjo 11 milijard kilovatnih ur električne energije. Začetek del so naznanili topovski streli na jugoslovanski in romunski strani Donave.

Čehoslovaški predsednik Novotny bo obiskal Jugoslavijo od 21. do 26. septembra.

Sir Harold Caccia, stalni državni podsekretar v britanskem zunanjem ministrstvu, je obiskal Slovenijo in v Beogradu razgovore z Markom Nikezićem, namestnikom Koče Popovića. Ob tej priliki sta "odkriti izmenjala mnenja o odnosih med Jugoslavijo in Veliko Britanijo ter o nekaterih aktualnih mednarodnih vprašanjih". Kot je znano, je Anglija finančno angažirana v razvoju nekaterih jugoslovanskih industrijskih objektov (npr. nova železarna v Skopju).

Srbski pravoslavni patriarh German se je vrnil z obiska bolgarski pravoslavni cerkvi.

V kratkem izide 2. del "Obezglavljene Srpske Crkve", ki ga je napisal predsednik srbske cerkvene šolske občine v Trstu g. Dragoljub Vurdelja. Izdajatelj napoveduje, da bo knjiga, ki stane \$1.50, dokazala na podlagi dejstev in dokumentov, da je vodstvo Pravoslavne cerkve v Jugoslaviji "v službi komunistične notranje in zunanje politike". Iz drugega vira poročajo, da je bila pri beograjski patriaršiji ustanovljena posebna komisija, ki naj prouči delovanje g. Vurdelja; napoveduje, da bo slednji izobčen.

Newyorško založništvo "The Vantage Press" je izdalo v angleščini "The First Guerillas of Europe". Avtor je g. Miloš Aćin-Kosta. Knjigo sta ugodno ocenila Washington Post in New York Times.

GOSPODARSTVO: 5. septembra je bil odprt jesenski mednarodni velesejem v Zagrebu, ki se ga letos udeležuje 5.013 razstavljalcev iz 52 držav in 1.202 jugoslovanska podjetja. Velesejem je odprl predsednik Tito, ki je po obisku razgovarjal z novinarji o svojih vtisih. Med drugim je kritiziral domača podjetja, ker jih bolj zanima uvoz kot izvoz in zagrozil, da bo nujno moralo priti do omejitve uvoza, ker se razlika v plačilni bilanci s tuji vseh bolj veča. "Potrebna je disciplina in vest, da ne bomo imeli vedno takšen primanjkljaj," je izjavil. Kar se tiče kooperacije med domačimi podjetji, je Tito dejal, da je nezadostno razvita, ker vsaka republika želi, da bi bil center kooperacije na njenem ozemlju.

3. oktobra bo obiskala Jugoslavijo ameriška trgovinska delegacija, ki bo razpravljala o možnosti povečanja trgovine med ZDA in Jugoslavijo.

Zaradi spremenjenih pogojev gospodarjenja, zlasti zaradi podražitve premoga, zvišanja obresti na poslovni sklad in povečanja amortizacije po opravljeni valorizaciji osnovnih sredstev, po drugi strani pa zaradi sorazmerno majhne proizvodnje cenene hidroenergije ob izredno slabih hidroloških pogojih in znatnega povečanja dražje

energije iz termoelektrarn, so nastali pri republiških elektrogospodarskih skupnostih znatni primanjkljaji - okoli osem milijard dinarjev, ki jih bodo pokrili iz gospodarskih rezerv federacije. Vsi znaki kažejo, da bo letošnje zimo spet vladalo splošno pomanjkanje elektrike kljub štednji preko poletja. - Ko smo že pri primanjkljajih, naj omenim še to, da imajo tudi Jugoslovanske železnice primanjkljaj okrog devet milijard dinarjev in to v skladu za plače!

Cene nekaterim kmetijskim pridelkom na drobno konec avgusta v Beogradu, Zagrebu in Ljubljani (povprečno za kilogram): (£=1,680; \$=750 din)

Pridelek	Beograd	Zagreb	Ljubljana
Krompir	60	60	50
Čebula	60	60	94
Zelje	40	70	62
Paradižnik	60	80	80
Paprika	60	80	80
Breskve	100	140	215
Jajca (posamič)	28	33	39
Govedina	700	680	800
Teletina	—	950	870
Svinina	660	850	813

IVAN STANIČ

KULTURA in OMIKA

Doma sta umrla Juš Kozak, pisatelj in esejist, star 73 let, in Jože Pahor, pisatelj in dramatik, star 77 let. Kozak je podpisal nedavno protestno pismo ob ukinitvi PER SPEKTIV.

Še ena slovenska literarna revija je šla na boben. Glasilo kluba literatov Pomurja, SVETLA POT, katere peta in šesta številka bi morala iziti koncem julija, še do danes ni v tisku. Klub literatov se je razšel. Ker to časovno sovpada z ukinitvijo PERSPEKTIV, je upravičeno vprašanje, ali je med obema slučajema kaka zveza?

VII. kongres zveze književnikov Jugoslavije se bo vršil v Titogradu od 24. do 26. septembra. Glavna tema bo "Pisatelj in njegovo mesto v naši družbi".

V Črni na Koroškem se je vršil letni občni zbor slavištičnega društva Slovenije, ki sta se ga udeležili tudi delegaciji koroških in primorskih Slovencev. Njihovi predstavniki dr. Zablatnik in dr. Jež sta govorila o položaju slovenskega šolstva na Koroškem in Tržaškem. Poleg pregleda dosedanjega dela je občni zbor razpravljal tudi o reviji "Jezik in slovstvo" in o potrebi, da jo naročijo vse šole in posamezni prosvetni delavci. Za predsednika društva je bil ponovno izvoljen dr. Branko Kreft.

V angleščini je izšla poezija Alojzija Gradnika. Zbirko "Poems-Pesmi" je uredil prof. Dr. Janko Lavrin. Prevajali so še A. Lenarčič, W. K. Matthews, K. Richards in P. Selver.

V New Yorku je izšla knjiga "Sodobna jugoslovanska grafična umetnost". Obenem so odprli razstavo reprodukcij jugoslovanske grafike in nekaterih slikarskih del.

SPECTATOR

